

MURTO= LAMMIN

H A U T A U S M A A

Heikki Honkola

Murtolammin hautausmaa

Alkusanat

Murtolammin hautausmaalle on haudattu sukupolvia 1860-luvun suurista nälkävuosista, pientä taukoa lukuunottamatta, noin 1930-luvun puoliväliin saakka. Juuri noina vuosikymmeninä Lehtimäki kehittyi "sivilisaation pohjalta" harppauksin kohti omillaan toimeen tulevaa, vaurastuvaa yhteisöä. Se ei tapahtunut itsekseen. Tarvittiin uupumattomia pellonraivaajia, palavia raittiusaatteen puolustajia, uusia tietoja ja taitoja oppimaan valmiita kehityksen edelläkävijöitä. Juuri heitä lepää Murtolammilla. Toinen suuri ryhmä vainajia ovat pienet lapset. Kulkutaudit koituivat monen pienokaisen kohtaloksi.

Useita kalmistolle peitettyjä kohteli kohtalo kaltoimmin kuin olisi voinut kuvitella kohtuulliseksi. Vahva usko Jumalaan ei kuitenkaan järkkynyt. Ja "kuolon uneen nukkuneet" saatettiin matkalle riemulliseen jälleennäkemiseen luottaen.

Murtolammin hautausmaa oli yleisen mielenkiinnon kohteena mm. kesällä 1962, kun sinne pystytettiin maanviljelijä Kalle Flinkmanin toimesta ja kustannuksella katovuosina 1862–1868 nälkään ja tauteihin kuolleiden muistomerkki. Muutoin on alue jollakin lailla "unohdettunakin" saanut rapistua. Puiset hautamerkit ovat lahonneet ja juuresta katkettuaan menettäneet yhteytensä tiettyyn hautapaikkaan. Vain rautaristit ja hautakivet ovat jäljellä. Niistäkin monet ovat kallellaan ja kääntyneinä tai puoliksi maan peittäminä.

Kirjalliset lähteet Murtolammin hautausmaasta ovat olleet "kiven alla". Tärkeään asemaan tässä kirjassa ovat nousseet Kansalliskirjaston digitoimat vanhat sanomalehdet. Kiitokset myös Alajärven seurakuntatoimistolle pääsystä tutkimaan haudattujen luetteloita, sekä Annikki Ojalalle avusta ja Johanna Vallinmäelle mm. erinomaisista vanhoista valokuvista! Kiitokset tyttärelleni Eliisalle kirjan kannesta! Kiitokset Lehtimäen eläkeyhdistykselle tuesta ja inspiraatiosta kirjan tekoon!

Kiintoisia lukuhetkiä,

Heikki Honkola

Heikki Honkola (toim.)

MURTOLAMMIN HAUTAUSMAA

© 2023 Heikki Honkola

Kannen suunnittelu: Eliisa Honkola

Sisuksen taitto: Heikki Honkola

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-4664-6

Sisällysluettelo

1. Lehtimäen hautausmaat	9
2. Suuret katovuodet 1862–1867	11
Nälkävuosina Murtolammille haudattuja	11
Vuoden 1879 Terveystenhoitoasetus.....	14
3. Lehtimäki 1800-luvun lopulla	16
Kunnallishallinto aloitti.....	19
Kahvia, nuuskaa ja muutakin	20
Polttava tuli ja tulikuuma vesi	21
Lapsivuodekuume	21
Tarvetta kätilölle	22
4. Kuolleisuus 1890-luvulla	23
Luokkiliinan tarkoitus?	27
Vainajiin suhtauduttiin pelolla.....	28
Kuolinsyyn toteaminen.....	28
5. Runsaasti hautoja jäänyt unohduksiin	31
Risti-ilmoitukset antavat lisätietoja	31
Hautausmaalle parempi aita	32
"Hautausmaa karjanlaitumena"	33
6. Kuolleisuus 1900-1913	35
Lapsihalvaus	37
7. Lehtimäki kuroo kehitystä kiinni	39
Surua Atlantin takaa	40
8. Lehtimäellä I MS:n aikoihin	41

9. Keuhkotauti tulollaan.....	43
Tietoa keuhkotaudista oli tarjolla	43
Haudankaivaja Juho Kustavi Koivuniemi	44
Runo: ”Talvella kalmistossa”	46
10. 1918: Espanjantautia liikkeellä.....	47
Sotakin vei veronsa.....	48
Tytöt löysivät lapsen ruumiin.	49
Raskaita perhekohtaloita.....	50
Auto-onnettomuus Närpiössä	50
11. Hautausmaat kunnostetaan.....	52
Uusi hautausmaan laajennus kirkonmäellä	55
A. Vallinmäen ja H. Honkolan kuvia hautausmaasta (s.56–59).....	55
12. Hautausmaan muistomerkki.....	60
Murtolammin hautausmaan metalliristit	62
Vainajien keski-ikä alhainen	69
Haudankaivajista	69
Ristit vaatisivat taas kunnostusta	70
Viljo Kujalan kutsumustyö: Hoitaa unohdettujen hautoja	71
Juha Kantola: Isän haudalla	72
13. Nälkävuosina kuolleiden muistopaasi.....	73
Aaro Vallinmäki: ”Tällä Portilla” – virren sanat.....	74
14. Tunnistettavissa olevat haudat	75
15. Lehtikirjoituksia hautausmaalla leposijan saaneista	96
1895 Niilo Kivinen - kirjailija, lehtimies.....	96
1903 Wilho Suokko.....	99

1911 Kustaa Rauhala	99
1912 Wilhelm Andelin	100
1913 August Lager	100
1917 Kalle Lipo.	102
1914 Kalle Kustaa Murtomäki	102
1917 Kaisa Miina Isoaho.....	104
1922 Juho Nieminen.....	105
1919 Kustaa Valentin Pekonniemi.	109
1923 Lauri Adiel Paimen.....	111
1924 Kauppias Heikki Ahopelto	112
1930 Heikki Jokiahö	113
1924 Siiri Eriika Vuorela.....	115
1930 Kalle Mattinen	117
1929 Elias Ahopelto.....	118
1930 Juho Manninen	119
1929 Hilda Johanna Hyyppä	120
1931 Sanna Serafia Hauta-aho	120
1930 Juho Vähämaa	122
1937 Esa Paavo-Kallio.....	125
Liite. Risti-ilmoituksia sanomalehdistä.....	127
Jälkikirjoitus.	176

1. Lehtimäen hautausmaat

Kun Lehtimäelle vuonna 1800 saatiin oma kirkko ja kirkkomaa, ei enää tarvinnut kuljettaa vainajia pitkiä matkoja muiden seurakuntien siunattuun maahan peiteltäväksi. Aluksi hautausmaana toimi kirkon välitön ympäristö. Kun tila oli vuoteen 1834 mennessä käytetty, siirryttiin hautaamaan tien toiselle puolen, missä on nykyinen sankarihautausmaa. Tuota aluetta kutsuttiin silloin "uudeksi hautausmaaksi".¹

Kun sekin alue täyttyi, esitettiin ajatus, että "vanhan" ja "uuden" hautausmaan välinen tie voitaisiin ottaa hautausmaakäyttöön, jos yleinen liikenne siirrettäisiin kulkemaan Mattisten pihojen kautta. Se ei käynyt.

Alettiin etsiä uutta sopivaa paikkaa hautausmaaksi. Alueeksi valikoitui reilun kilometrin päässä kirkosta etelään sijaitseva Pitkäahon kankaan alue uuden, Töysän suuntaan johtavan tien varresta. Seurakunta osti sen Kujalan talolta v. 1866. Alueen nimi vakiintui Murtolammin hautausmaaksi.

Ei ole varmaa tietoa, mistä tuo nimi juontuu. Lähistöllä ei ole mitään Murtolampea, mutta hautausmaan takana kangas laskee kyllä jyrkästi ja siellä on polun päässä soinen kohta ja lätäkkö, josta ihmiset ovat kanta-neet kasteluvettä hautojen kukille. Ehkä märkä kohta on joskus ollut laajempi. Lätäkölle johtivat aikoinaan huonokuntoiset pitkospuut. 2000-luvun alussa ne korvattiin Paavolan puutavaraliikkeestä hankituilla leveämmillä ja turvallisemmilla lankuilla. Nyt sama pitäisi tehdä uudelleen.

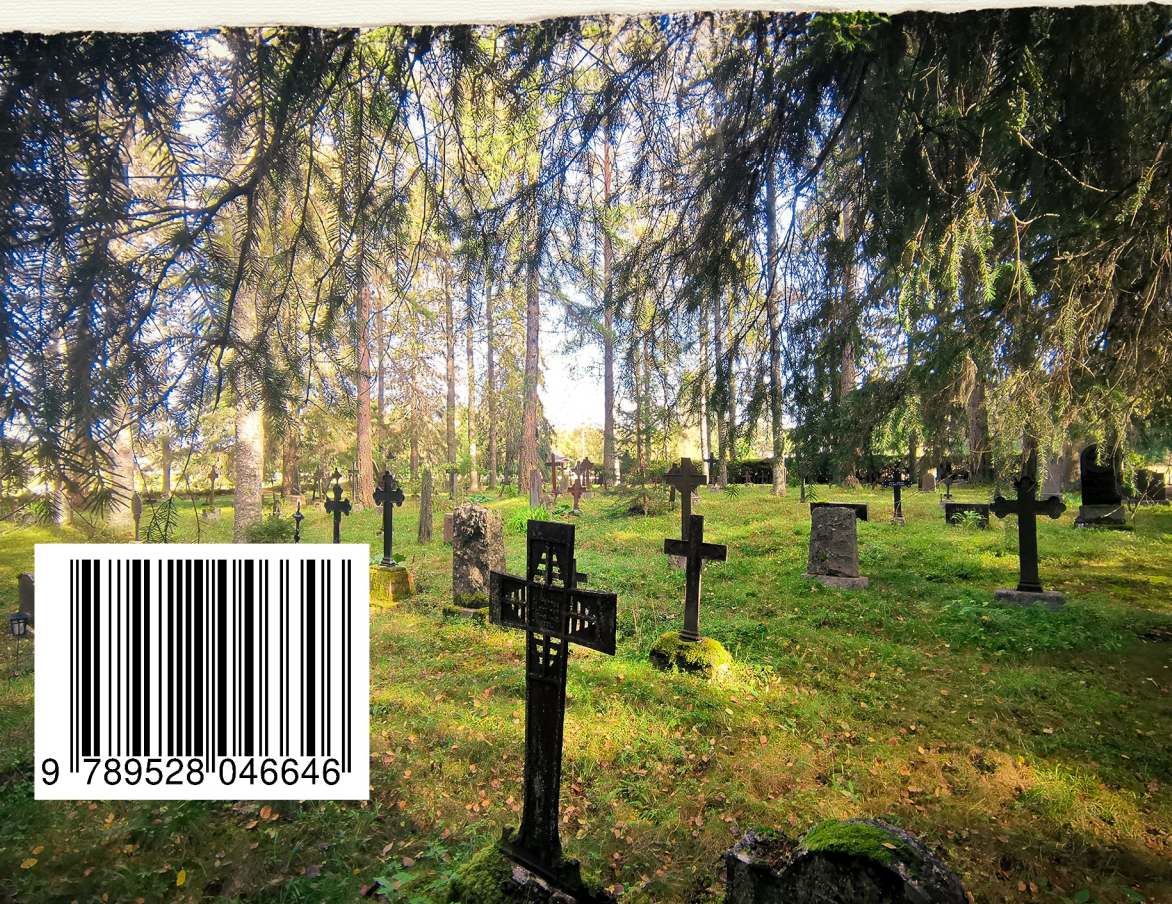
Seuraavan sivun kuvat: Ylempänä kuva hautausmaalta takaa maantien suuntaan katsottuna, ja alla lätäkkö hautausmaan takana. Kuvat: Heikki Honkola.

¹ Aaro Vallinmäki: Hiilipiirtoja Lehtimäen seurakunnasta ja kunnasta s.66.

Lehtimäen kappelin vanha Murtolammin hautausmaa sijaitsee aivan tien varressa reilut kilometri Lehtimäen kirkosta Töysän suuntaan. Tämä metsäkalmisto oli käytössä viimeisinä nälkävuosina ja sitten vuodesta 1891 noin vuoteen 1934. Alue on vähän "unohdettuna" jätetty aikoinaan rapistumaan. Siitä ei ole tallessa hautauskarttoja, eikä muitakaan kirjallisia dokumentteja. Viime aikoina on kiinnostus vanhaa kalmistoa kohtaan kasvanut. Hautausmaan erikoisuuksiin kuuluu mm. siellä olevien tehtaantekoisten valurautaristien suuri määrä.

Kesällä 2022 kiinnostuin hautausmaan historiasta ja päätin etsiä läpi kaikki mahdolliset lähteet. Tehtävä oli haastava, mutta palkitseva. Tulos on käsissäsi.

9 789528 046646